

กลยุทธ์การต่อรองกับโครงสร้างสังคมของแม่ที่มีลูกพิการ ภายใต้ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับ “สามี”

NEGOTIATING STRATEGIES BETWEEN THE SOCIAL STRUCTURES AND MOTHERS OF CHILDREN WITH DISABILITIES UNDER EXPERIENCES WITH THE HUSBAND

ปริญต ไชยนิชย์

Parinut Chaiyanich

นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Ph.D. (Candidate) in Development Education, Srinakharinwirot University

ปรีชัย ดาวอุดม

Parichai Daoudom

อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Lecturer, Department of Development Education, Srinakharinwirot University

E-mail: parinut.c@rmutsb.ac.th

Received November 27, 2022; Revised January 5, 2023; Accepted April 29, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีของแม่ที่มีลูกพิการ 2) เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ในการต่อรองกับโครงสร้างสังคมของแม่ที่มีลูกพิการภายใต้ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีโดยเลือกใช้วิธีวิทยาแนววิธีการวิจัยเรื่องเล่าภายใต้กระบวนการที่สร้างสรรค์นิยามในบริบทของชีวิตประจำวัน โดยใช้การสนทนาเพื่อเล่าเรื่องในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เพื่อสร้างเรื่องเล่าผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีของแม่ที่มีลูกพิการแบ่งได้เป็นประสบการณ์ 2 แบบ แบบที่ 1 ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีก่อนพบว่าลูกพิการแบบที่ 2 ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีหลังมีลูกพิการสำหรับกลยุทธ์ในการต่อรองกับโครงสร้างสังคมของแม่ที่มีลูกพิการภายใต้ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีได้แก่ (1) กลยุทธ์กับสามี 2 กลยุทธ์ ได้แก่ การใช้ความขยันสยบพฤติกรรมร้าย ๆ ของสามีและการให้สามีออกจากงานมาเลี้ยงลูกพิการ (2) กลยุทธ์กับญาติสามี 3) กลยุทธ์กับคนรอบข้าง นอกจากนี้ยังค้นพบว่า ไม่มีสถานการณ์ใดที่แม่ไม่สามารถต่อรองกับโครงสร้างสังคม ไม่ว่าจะแม่จะมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีแบบใดก็ตาม แม่สามารถจัดการและต่อรองกับโครงสร้างสังคมได้เสมอ แม้การต่อรองนั้นจะอยู่ภายใต้การสนับสนุนจากสามี ญาติสามี และคนรอบข้างหรือไม่ก็ตาม การได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้แม่จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์การเคลื่อนไหวทรัพยากรเพื่อการได้มาซึ่งคุณภาพชีวิตของลูกพิการภายใต้สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่

คำสำคัญ: กลยุทธ์, โครงสร้างสังคม, แม่ที่มีลูกพิการ, ประสบการณ์, สามี

Abstract

The objectives of this academic paper were: 1) to study the experience of mothers with children with disabilities and 2) to analyze strategies for negotiating with the social structure of mothers with children with disabilities under husband-related experiences by choosing a narrative approach under constructivism in the context of

daily life by using conversation to tell stories to collect narratives. The data were analyzed by using analytical methods to create a story. The research results shown that the experience of the husband of a mother with a child with disabilities can be divided into two platforms of experiences: type1, the experience of the husband before having the child with disabilities; type 2, the experience of the husband after having the child with disabilities. For the strategies for negotiating with the social structure of mothers with children with disabilities under the experiences with husband were (1) 2 strategies with husbands consisting of using diligently to suppress negative behavior of the husband and forcing the husband to quit work to raise disabled children; (2) strategy with husband's relatives; (3) strategy with surrounding people. It was also discovered that there is no situation that mothers cannot negotiate with the social structure that regardless of what kind of husband-related experiences mothers challenges. Mothers are always able to manipulate and negotiate social structures even if the negotiation was not supported by husband, husband relatives and surrounding people. To obtain these, mothers need to use resource mobility strategies for acquiring the quality of life of children with disabilities under the present environment.

Keywords: Strategies, Social structure, Mothers of children with disabilities, Experiences, Husband

บทนำ

สิ่งที่สังคมมอบให้กับผู้ดูแลลูกพิการในลักษณะสังคมก็คือ กระบวนการและวิธีการพัฒนาที่เป็นประโยชน์สามารถช่วยกระตุ้นให้ลูกพิการพยายามช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2564) แต่ยังคงขาดความชัดเจนในการสนับสนุนให้ผู้ดูแลคนพิการหรือแม่ที่มีลูกพิการการใช้ชีวิต การสร้างความเข้มแข็งด้วยตัวเองเท่านั้นที่ทำให้แม่ใช้ชีวิตต่อไปได้บนความเป็นแม่ที่ถูกประกอบสร้างภายใต้สังคมไทยอันจะเป็นตัวผลักดันให้ผู้หญิงที่เป็นแม่ต้องได้รับบทบาทอันใหญ่ยิ่งภายใต้สังคมที่ “ชายเป็นใหญ่” (ปาไลตา ผลประดับเพชร, 2561) คนเป็นแม่ต้องเสียสละ ต้องนึกถึงความต้องการของลูกมากกว่าสิ่งอื่นใด (อุไร ไชยเสน และสมสุข หินวิมาน, 2561) และผู้ดูแลหลักส่วนใหญ่จึงเป็นมารดา (นันทกา สวัสดิพานิช และคณะ, 2564) แต่จากที่กล่าวข้างต้นว่า ผู้ดูแลผู้พิการต้องมีหน้าที่ส่งเสริมให้คนพิการได้พัฒนาศักยภาพตามสิทธิที่พึงได้รับ เพื่อให้คนพิการได้รับความเสมอภาค เท่าเทียม และพัฒนาเป็นพลังของสังคมต่อไป (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2550) ส่วนสิทธิที่ผู้ดูแลผู้พิการหรือแม่ที่มีลูกพิการพึงได้รับมีเพียงสิทธิในการได้รับบริการการให้คำปรึกษาแนะนำ ฝึกอบรมทักษะการเลี้ยงดูคนพิการเท่านั้น แม้ว่าจะต้องรับภาระการดูแลลูกพิการเต็มเวลาก็ตามและจากการศึกษาของคณาจารย์ผ่านงานวิชาการที่ทำการศึกษารื่องอัตลักษณ์แม่ของเด็กพิการของ Tulare และ Carol (2018) ได้พบการเผยให้เห็นถึงช่องว่างของการวิจัยเรื่องเกี่ยวกับผู้ปกครองของเด็กพิการว่า ตัวข้อมูลยังขาดความสนใจต่อการเป็นพ่อแม่จริง ๆ และความทุกข์พลภาพ ทั้งที่ตัวแม่เองเต็มไปด้วยความรู้สึกตำหนิตนเองและประจานตนเองต่อ

ความอภัยของความพิการ การต้องเผชิญกับปฏิกิริยาเชิงลบของผู้อื่นที่มองว่าร่างกายลูกที่พิการเป็นสิ่ง ที่บกพร่อง แต่แม่ก็ต้องการได้ลูกที่มีสุขภาพดีตามที่คาดหวังและจินตนาการไว้ ดังนั้นในตัวของแม่ที่มีลูก พิการจึงเต็มไปด้วยองค์ประกอบของความเศร้าโศก ความนับถือตนเอง และความเกลียดชังตนเองต่อ ความคิดที่แยเกี่ยวกับลูกพิการของพวกเขา แต่งานวิชาการดังกล่าวได้เผยถึงข้อเสนอแนะที่ควรเพิ่มเติม ช่องว่างความรู้ในเรื่องของประสบการณ์ของแม่ที่มีลูกพิการเมื่อมองผ่านสายตาของตัวเอง (Tulare and Carol, 2018) เพราะการมีลูกพิการคือชีวิตที่เปลี่ยนไป ครอบครัวที่มีลูกพิการจะได้รับผลกระทบ เรื่องรายได้ของแรงงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเพศของผู้ดูแลคนพิการและความรุนแรงของความพิการ อายุของ เด็ก แต่ทั้งหมดจะเกิดขึ้นจากการที่ผู้ดูแลคนพิการตัดสินใจถอนตัวจากการจ้างงานที่ได้รับค่าจ้าง หรือขอลดรายได้จากแรงงาน หรืออาจเปลี่ยนจากการจ้างงานเต็มเวลาที่มั่นคงไปเป็นการจ้างงาน นอกเวลา บางรายขอลาออกจากงานเพื่อมีลูกพิการ (Michael, Et. al., 2022) ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงผลที่มากกระทบชีวิตของผู้มีลูกพิการในมิติด้านอาชีพการงานจนทำให้ประสบการณ์ที่ได้รับ ต้องแปรเปลี่ยนไป

เมื่อกล่าวถึงความเป็นแม่ในสังคมไทยล้วนถูกประกอบสร้างและตอกย้ำให้เห็นสิ่งที่สังคม กำหนดว่า เมื่อคนเป็นแม่ให้กำเนิดลูกแล้ว ต้องอบรมเลี้ยงดูลูกอย่างดี ต้องเสียสละความปรารถนา ส่วนตน และให้ความสำคัญกับความต้องการของลูกมากกว่า คอยปกป้องผองภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้น กับลูก เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก และหากไม่เป็นดังสังคมคาดหวังไว้ คนเป็นแม่เองก็จะได้รับการลงโทษ (อุไร ไชยเสน และสมสุข หินวิมาน, 2561) ทั้งนี้ประสบการณ์ทั้งหมดดำเนินไปพร้อมกับ ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีของแม่ที่มีลูกพิการ โดยบทความนี้จะสะท้อนมุมมองที่มีต่อประสบการณ์ เกี่ยวกับสามี ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า ไม่ว่าแม่จะมีประสบการณ์ในเชิงบวกหรือลบกับสามี แต่แม่ก็มี ความสามารถในการที่จะต่อรองกับโครงสร้างสังคมเพื่อให้ตนเองและลูกพิการดำเนินชีวิตต่อไปได้

บทความวิจัยนี้นำเสนอประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีของแม่ที่มีลูกพิการและการวิเคราะห์ กลยุทธ์ในการต่อรองกับโครงสร้างสังคมของแม่ที่มีลูกพิการภายใต้ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามี สนามการวิจัยในครั้งนี้คือแม่ที่มีลูกพิการในประเทศไทยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิทยาแนว “วิธีการวิจัยเรื่องเล่า หรือ Narrative Research” ภายใต้กระบวนทัศน์สร้างสรค์นิยม (Constructivism) เพราะวิธีการศึกษานี้มุ่งหวังที่จะให้เรื่องเล่าเป็นข้อมูลในการอธิบายเหตุผลของการกระทำทางสังคมของแม่ที่มีลูกพิการ งานวิจัยจึงเต็มไปด้วยเหตุผลจากรูปแบบการกระทำทางสังคมที่หลากหลาย และการกระทำแบบ ปฏิบัติการด้วยเหตุผลอธิบายได้ ในที่สุดจะนำไปสู่กลยุทธ์การต่อรองกับโครงสร้างสังคมของแม่ที่มีลูก พิการที่เป็นผู้กระทำและชี้ชวนให้ร่วมกันหาคำตอบจากงานวิจัยว่า ตัวบุคคล และผู้กระทำมีอยู่ ในตัวคนเดียวกันคือแม่ที่มีลูกพิการได้หรือไม่ ทั้งหมดมีอยู่ในเรื่องเล่าของแม่ที่มีลูกพิการเท่านั้น ผู้วิจัยจะมุ่งไปสู่การวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัยภายใต้มุมมองทางความคิดของ Giddens (1984) ที่เชื่อว่าทุกการผลิตการกระทำใด ๆ จะผลิตซ้ำโครงสร้างสังคมไปด้วย ภายใต้บริบทของการดำเนินชีวิต ตัวบุคคลที่เป็นแม่ที่มีลูกพิการจะสามารถรับรู้ทุกอย่างในสิ่งที่ตนทำในแต่ละวัน และทวิภาวะ (Duality) ถือเป็นพื้นฐานในการทำให้การผลิตซ้ำทางสังคมดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องไปตลอดกาลเวลา (Across time-space) ที่ดำเนินอยู่ ความรู้ชุดใหม่จะเกิดขึ้นระหว่างกาลเวลา โดยผู้วิจัยในฐานะผู้ฟัง และแม่ที่มี ลูกพิการในฐานะผู้เล่าโดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบรรดาแม่ที่มีลูกพิการซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง จะใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การเลือกสนทนากับผู้เล่าเรื่อง คนต่อ ๆ ไป ให้มีความสอดคล้องกับประเด็นที่ยังขาดอยู่ จนกว่าจะถึงจุดอิ่มตัวในเชิงทฤษฎี (Theoretical Saturation) การวิจัยนี้ผู้วิจัยจะไม่สามารถกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ล่วงหน้า

อย่างตายตัวได้ ผู้วิจัยต้องอาศัยแนวคิดเชิงทฤษฎีจากการวิเคราะห์เอกสารและสื่อที่เผยแพร่ในสังคม รวมไปถึงประสบการณ์ที่มีอยู่เพื่อกำหนดตัวผู้เล่าเรื่องและทำการเลือกผู้เล่าเรื่องไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้ขอบเขตการสนทนาตามแนวกรอบแนวคิดของการวิจัย จนเห็นว่าชุดของมโนทัศน์จากเรื่องเล่าของแม่ที่มีลูกพิการเพียงพอที่ผู้วิจัยจะทำความเข้าใจ และสามารถวิเคราะห์และตอบคำถามการวิจัยได้อย่างครอบคลุมครบถ้วนทั้งหมด

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีของแม่ที่มีลูกพิการ
- 2) เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ในการต่อรองกับโครงสร้างสังคมของแม่ที่มีลูกพิการภายใต้ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามี

การทบทวนวรรณกรรม

การคลี่คลายเรื่องเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีของแม่ที่มีลูกพิการภายใต้ความหมาย ความคิด ความเชื่อที่สังคมสร้างให้ก่อนที่แม่จะมีลูกพิการ ระหว่างที่แม่มีลูกพิการ และหลังจากที่แม่มีลูกพิการ ทำให้เห็นถึงการกระทำของแม่ที่มีลูกพิการที่จะสะท้อนผ่านประสบการณ์เป็นเรื่องเล่าในงานวิจัยนี้ แนวคิดการมองว่าแม่ที่มีลูกพิการ เวลาคิด เชื่อหรือกระทำ ตีความความหมายสิ่งใด ๆ เขาไม่ได้ทำไปด้วยโครงสร้างบังคับเพียงอย่างเดียวหรือไม่ได้ทำไปด้วยเจตจำนงเสรีเพียงอย่างเดียว แต่เขาต้องคิด เชื่อหรือกระทำภายใต้การคำนึงถึงทั้งโครงสร้าง ได้แก่ การตีความความหมายการบริหารจัดการทรัพยากร ความคาดหวังเกี่ยวกับความถูกต้องชอบธรรมขณะเดียวกันก็มีการกำกับของการกระทำ ได้แก่ กระบวนการสื่อสาร (Communication) การปฏิบัติการในสิ่งที่ต้องการที่ทำให้รู้ว่าเราทำสิ่งนั้นได้ (Exercise Power) และให้รางวัลและการลงโทษที่ส่งผลอยู่ตลอดเวลาด้วย (Sanction) ทำให้เกิดภาวะการตัดสินใจ และการต่อรอง ได้แก่ การตีความการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ที่ตัวเรามี มีอำนาจได้ และการปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่เหมาะสม ผู้วิจัยใช้มุมมองทางความคิดของ Giddens (1984) ที่เชื่อว่าทุกการผลิตการกระทำใด ๆ จะผลิตซ้ำ (Reproduction) โครงสร้างสังคมไปด้วย ภายใต้บริบทของการดำเนินชีวิต ตัวบุคคลที่เป็นแม่ที่มีลูกพิการจะสามารถรับรู้ทุกอย่างในสิ่งที่ตนทำในแต่ละวัน และทวิภาวะ (Duality) ถือเป็นพื้นฐานในการทำให้การผลิตซ้ำทางสังคมดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องไปตลอดกาลเวลา (Across Time-space) ที่ดำเนินอยู่ ความรู้ชุดใหม่จะเกิดขึ้นระหว่างเล่า โดยผู้วิจัยในฐานะผู้ฟัง และแม่ที่มีลูกพิการในฐานะผู้เล่า

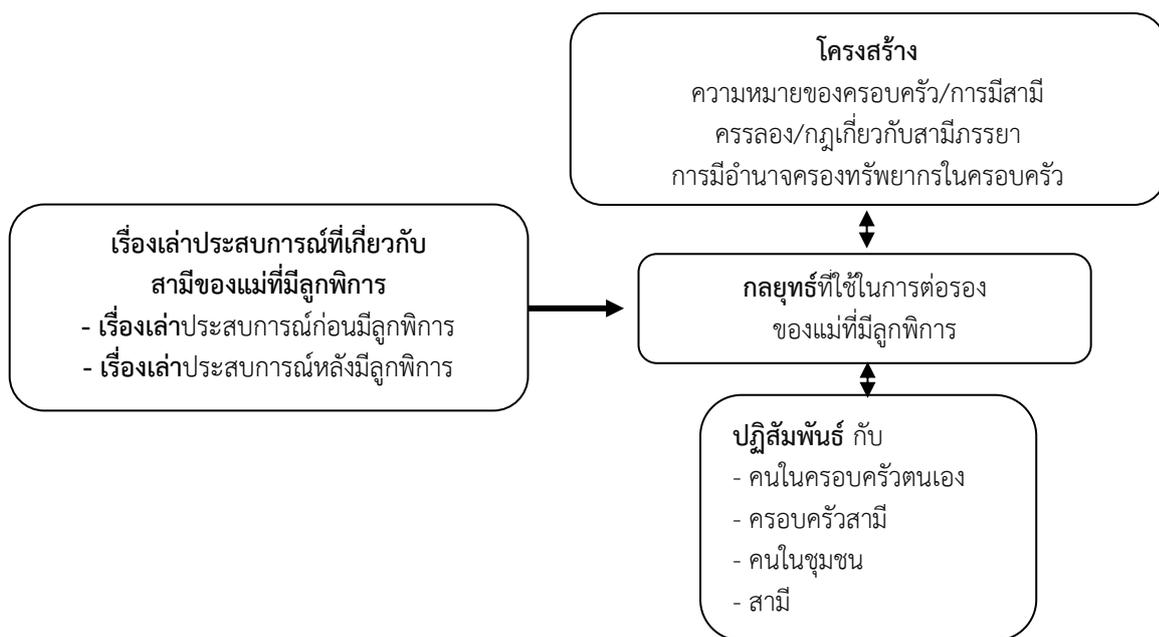
ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า การกระทำทางสังคมโดยใช้การสะท้อนคิด (Reflexive Monitoring of Action) และการกระทำทางสังคมด้วยความตั้งใจโดยใช้เหตุผล (Rationalization of Action) ทั้งสองอาจเป็นการกระทำทางสังคมที่ใช้เหตุผลและความตั้งใจไปตามจิตสำนึกที่อยู่ภายใต้โครงสร้างจากความรู้คิดที่อธิบายเป็นถ้อยคำได้ (Discursive Consciousness) หรือเป็นการกระทำทางสังคมด้วยความสำนึกที่ปฏิบัติจนเคยชินในชีวิตประจำวัน (Practical Consciousness) แต่ไม่ว่าการกระทำทางสังคมนั้นจะเกิดจากความรู้คิดแบบใดก็ตาม สามารถนำไปสู่ผลที่เกินคาดหมายได้เสมอ (Unintended Consequence of Action) ท้ายที่สุดบุคคลจะสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมในฐานะผู้กระทำการ โดยผู้วิจัยเชื่อว่า เรื่องเล่าจากแม่ที่มีลูกพิการจะสะท้อนให้เห็นรูปแบบการกระทำทางสังคม

ด้วยความตั้งใจอย่างมีเหตุผล โดยใช้การสะท้อนคิด และการกระทำทางสังคมโดยตั้งใจด้วยเหตุผลตามแนวคิดของ Giddens (1984) เรื่องเล่าจะทำให้เห็นประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีของแม่ที่มีลูกพิการ ภายใต้ความหมาย ความคิด ความเชื่อที่สังคมสร้างให้ ผ่านชีวิตประจำวันของแม่ที่มีลูกพิการ การสะท้อนตัวเองและคนอื่นที่เกี่ยวข้อง เหตุและผลที่ถูกเลือกใช้ก่อนการแสดงพฤติกรรมในสังคม การทับถมกันระหว่างการกระทำของตนกับความกังวลที่เกิดจากความอยากดูแลช่วยเหลือลูกพิการให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น ความต้องการช่วยเหลือตนเองให้ได้ ไม่ต้องเป็นภาระกับคนในครอบครัว ทุกประสบการณ์คือเหตุผลที่ซับซ้อนจนนำไปสู่การกระทำอย่างตั้งใจและการริเริ่มในสิ่งที่แตกต่าง ทำให้แม่ที่มีลูกพิการในฐานะผู้กระทำการที่สามารถทำทุกอย่างให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ในที่สุด

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของ Anthony Giddens เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นระบบของการสร้างความหมาย (Signification) และความหมายที่สังคมสร้างขึ้นหรือกำหนดให้กับแม่ที่มีลูกพิการภายใต้กระบวนการสื่อสารความหมายในระบบสังคม ซึ่งเป็นความหมายที่แม่ที่มีลูกพิการรับรู้ ตระหนัก และรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการให้ความหมายกับตนเองวิเคราะห์ให้เห็นถึงการครอบครองทรัพยากร (Domination of Resources) อันประกอบไปด้วย ทรัพยากรเชิงอำนาจ (Authoritative of Resources) และทรัพยากรที่เคลื่อนย้ายได้ (Allocative Resources) ซึ่งเป็นทรัพยากรที่แม่ที่มีลูกพิการจำเป็นต้องเข้าถึงในอันที่จะสามารถกระทำการต่าง ๆ ได้ตามความต้องการ (Exercise of Power) ทั้งทรัพยากรที่แม่ที่มีลูกพิการครอบครองอยู่ รวมถึงทรัพยากรที่คน องค์กร สถาบันอื่น ๆ ครอบครองอยู่ วิเคราะห์ทฤษฎีของการกระทำที่ถูกต้อง (Legitimation) ซึ่งสังคมได้กำหนดให้แม่ที่มีลูกพิการควรต้องทำ โดยที่แม่ที่มีลูกพิการได้รับมาเป็นวิถีปฏิบัติของตนในฐานะผู้ที่มีลูกพิการเพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม (Sanction) วิเคราะห์ให้เห็นถึงผลที่ตามมาจากการที่ไม่กระทำตามความหมาย การครอบครองทรัพยากร หรือการกระทำที่ถูกต้องชอบธรรมที่สังคมกำหนด โดยวิเคราะห์จากเรื่องเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีของแม่ที่มีลูกพิการภายใต้ความหมาย ความคิด ความเชื่อที่สังคมสร้างให้ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 ประสบการณ์ของแม่ที่มีลูกพิการเกี่ยวกับสามีทั้งก่อนและหลังที่มีลูกพิการมีส่วนทำให้แม่ต้องต่อรองกับโครงสร้างสังคมทั้งโครงสร้างของความหมาย ทรัพยากร และความถูกต้องชอบธรรม โดยแม่จะต้องใช้การตีความความหมายให้กับตนเองกับประสบการณ์ที่มีเกี่ยวกับสามีและต้องจัดหา คัดสรร ใช้ทรัพยากร กำหนดเลือกวิถีปฏิบัติที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้ตนเองสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้นรอบข้างอย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและลูกพิการ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิทยาแนว “วิธีการวิจัยเรื่องเล่า หรือ Narrative Research” ภายใต้กระบวนทัศน์สร้างสรรค์นิยม (Constructivism) สนามการวิจัยในครั้งนี้คือแม่ที่มีลูกพิการ 6 คน โดยทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่องถ่ายทอดเรื่องราวเปรียบเสมือนกุญแจไขคำถามการวิจัย สำหรับการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการเผยให้เห็นว่าแม่ที่มีลูกพิการมีประสบการณ์ในการต่อรองกับความหมาย ความคิดความเชื่อที่สังคมสร้างขึ้นอย่างไร โดยผู้วิจัยมุ่งทำความเข้าใจเรื่องราวความคิดและความเชื่อของแม่ที่มีลูกพิการ ทำให้สามารถเปิดเผยเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนาเพื่อเล่าเรื่อง เพื่อเข้าถึงประสบการณ์ ความคิด ความเชื่อที่ฝังลึกที่มีอยู่ในแม่ที่มีลูกพิการ การเล่าเรื่องนี้ผู้วิจัยจึงพยายามสร้างบรรยากาศเชิงบวกให้เหมือนเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยและแม่ที่มีลูกพิการ ร่วมกันนำเอาเรื่องเล่าออกมา โดยแม่ที่มีลูกพิการจะทำการจัดระบบประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนเองในรูปแบบของเรื่องเล่าที่มีความหมาย ด้วยการเล่าสู่กันฟังจากชีวิตประจำวันของแม่ที่มีลูกพิการผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับการกระทำทางสังคมของตนเองโดยใช้การสะท้อนคิดเป็นการกระทำที่ใช้เหตุผล จึงนำไปสู่ผลที่ไม่สามารถคาดหมายได้ เป็นการกระทำทางสังคมที่ใช้เหตุผลและความตั้งใจไปตามจิตสำนึกที่อยู่ภายใต้โครงสร้างจากความสำเร็จที่อธิบายเป็นถ้อยคำได้ หรือการกระทำทางสังคมของตนเองโดยตั้งใจด้วยเหตุผล ด้วยความคาดหมายได้รู้ว่าทำเพื่ออะไร และสามารถรู้ผลลัพธ์ได้เสมอ โดยท้ายที่สุดการวิเคราะห์จะทำให้เห็นว่าแม่ที่มีลูกพิการสามารถอธิบายการกระทำของตนเองด้วยเหตุผลและความตั้งใจได้ผ่านความคิดและภาษาเป็นการกระทำแบบปฏิบัติการด้วยเหตุผลอธิบายได้ การเข้าพื้นที่ประสบการณ์หรือสนามวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยค้นหาแม่ที่มีลูกพิการซึ่งเป็นผู้นำพาผู้วิจัยให้เข้าถึงแม่ที่มีลูกพิการอีกหลายคนในประเทศไทย โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแม่ที่มีลูกพิการทางสมองโดยต้องเผชิญกับภาวะสมองพิการหรือ CP (Cerebral Palsy) ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ผู้วิจัยจึงใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยเริ่มต้นจากการหาแม่ที่มีลูกพิการซึ่งผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กันไปจนถึงจุดหนึ่งที่ไม่พบรหัสใหม่ (New Codes) หรือแนวคิดใหม่ (New Concepts) เกิดขึ้นอีก เพราะได้ข้อสรุปของความคิดที่ครบถ้วน (Glaser and Strauss, 1967) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างเพิ่มจากประสบการณ์ของแม่ที่มีลูกพิการมีการเปรียบเทียบระหว่างความเพียงพอต่อการตอบคำถามการวิจัยกับประสบการณ์เกี่ยวกับสามีของแม่ที่มีลูกพิการคนต่อไปที่เพิ่มเติมมาอย่างต่อเนื่อง หลังจากได้ Gate Keeper ที่จะนำไปสู่แม่ที่มีลูกพิการคนที่ 1 แล้วผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) หรือแบบห้วงโซ่ประกอบกัน (Biernacki and Waldorf, 1981) โดยเลือกตัวอย่างจากการขอคำแนะนำจากผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลในลำดับต่อไป ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนเมษายน ถึงกันยายน พ.ศ. 2565

การวิจัยครั้งนี้อาศัยเครื่องมือในการเข้าถึงข้อมูลผ่านการสนทนากับแม่ที่มีลูกพิการ คือ แนวทางการสนทนาแบบไม่มีโครงสร้าง (Non Structure Conversation) ในฐานะเครื่องมือในการสนทนา เพื่อให้ได้เรื่องเล่าที่ครอบคลุมผลแห่งการกระทำที่ไม่คาดหมาย การผลิตซ้ำ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างโดยแม่ที่มีลูกพิการ การสนทนาจึงเต็มไปด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยมีการสร้างคำถามที่มีลักษณะให้สิทธิผู้เล่าเป็นเจ้าของประสบการณ์ชีวิตนั้น กระบวนการสร้างแนวคำถามจึงเน้นไปในรูปของการถามแบบกระตุ้นให้เรื่องที่ถูกล่าดำเนินไปโดยแม่ที่มีลูกพิการเล่าถึงความปกติธรรมดาในชีวิตประจำวันและให้รายละเอียดของความตั้งใจอย่างมีเหตุผลในแต่ละเรื่องราวของตน ระหว่างพูดคุยกับผู้เล่ารายบุคคลนั้น ผู้วิจัยจะมีการปรับแก้แนวทางการสนทนาอีกครั้ง เพื่อให้พบข้อบกพร่องน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำตัวบทของเรื่องเล่าประสบการณ์ของแม่ที่มีลูกพิการที่เล่าเกี่ยวกับสามีมาทำการวิเคราะห์ ผู้วิจัยในฐานะผู้ฟังจะดำเนินการเก็บรายละเอียดประสบการณ์ของแม่ที่มีลูกพิการด้วยการพูดคุยสนทนากับผู้เล่า (Narrative Text) ประกอบไปด้วย ถ้อยแถลงสาร (Statement) มีที่มาจาก การเชื่อมโยงประโยคจากเรื่องเล่าจำนวนมาก โดยผู้วิจัยนำตัวบทของเรื่องเล่าประสบการณ์ของแม่ที่มีลูกพิการมาตีความ ถอดบทสนทนา และนำข้อมูลจากเรื่องเล่า (Narrative Data) มาทำการวิเคราะห์ โดยอาจมีหลายเรื่องเล่าประสบการณ์ของแม่ที่มีลูกพิการ ผู้วิจัยทำการถอดรหัส (Coding Data) เพื่อดึงประเด็นสำคัญ (Themes) จากเรื่องเล่าในชีวิตประจำวันที่เป็นเรื่องราวความปกติเกี่ยวกับสามี ในขั้นตอนการถอดรหัสนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถจัดกระทำกับข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ขั้นตอนนี้จะเริ่มจากเมื่อได้ข้อมูลมา ผู้วิจัยทำการอ่านแบบบรรทัดต่อบรรทัด (Line by Line) การเปิดรหัส (Open Coding) คือ กระบวนการตัด ซอย แบ่ง เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้มาจากกระบวนการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยจะทำการเปรียบเทียบรหัสต่าง ๆ ที่ได้เปิดขึ้นมาเพื่อนำมาสร้างเป็นมโนทัศน์ (Concept) พร้อมกับตั้งชื่อหรือติดป้าย ขั้นนี้เป็นกรนำข้อมูลจากเรื่องเล่าของแม่ที่มีลูกพิการมาแยกออกเป็นส่วนย่อย ๆ กว้าง ๆ ตามแนวทางการสนทนา แล้วนำมาจัดกลุ่มรวมกันเป็นชุดมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมมากขึ้น โดยทำการจัดหมวดหมู่ (Category) ในขั้นนี้จะมีการกำหนดคุณสมบัติ (Property) ของแต่ละกลุ่ม เพื่อเป็นคุณลักษณะเฉพาะของหมวดหมู่นั้น ๆ โดยประกอบด้วยรายละเอียดของคุณลักษณะเฉพาะ (Dimension) หลังจากนั้นผู้วิจัยจะทำการเลือกรหัส (Focused Coding) ซึ่งเป็นการเลือกชุดมโนทัศน์ที่เหมือนและต่างกัน หากเหมือนกันอยู่หมวดเดียวกัน หากต่างกันอยู่คนละหมวดกัน แต่ภายใต้บริบทการศึกษาประสบการณ์ภายใต้ความหมาย ความคิด ความเชื่อที่สังคมสร้างให้กับแม่ที่มีลูกพิการและศึกษาการศึกษาความหมาย ทัศนคติการกระทำ และใช้ทรัพยากรของแม่ที่มีลูกพิการในการต่อรองกับโครงสร้างสังคม เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และตอบคำถามการวิจัยต่อไป ขั้นตอนต่อไปจะเป็นการนำชุดมโนทัศน์ที่ได้เลือกไว้มาทำการเชื่อมโยงรหัส (Axial Coding) (Charmaz, 2006)

วงจรรก่อนที่ผู้วิจัยจะไปถึงการอิมตัวของข้อมูลขั้นตอนต่าง ๆ ก่อนที่จะมีการ Selective Coding จะไม่ใช้การเก็บข้อมูลทีเดียวแล้ววิเคราะห์ทีเดียว หากแต่เป็นการเก็บข้อมูลจากแม่ที่มีลูกพิการ 1 คน แล้ววิเคราะห์ทันที ท้ายสุดเมื่อได้นำชุดมโนทัศน์ที่ได้เลือกไว้มาทำการเชื่อมโยงรหัส ผู้วิจัยหาแม่ที่มีลูกพิการคนต่อไปเพื่อมาเติมเต็มในสิ่งที่ยังขาดอยู่ จนกว่าจะได้ชุดมโนทัศน์ที่ได้เลือกไว้มาทำการเชื่อมโยงรหัสที่มากพอ นำไปสู่การสร้าง Selective Coding หากข้อมูลยังไม่อิมตัว วงจรต่าง ๆ ตั้งแต่การเปิดรหัส ทำการเชื่อมโยงรหัส และสร้าง Selective Coding จะวนกลับมาเรื่อยไป จนกว่าข้อมูลที่ได้จะอิมตัว (Data Saturation)

ความไว้วางใจในข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดความไว้วางใจในข้อมูลในมุมมองของ Sikes และ Gale (Bold, 2012) ซึ่งมีอยู่ 5 ประการ ได้แก่ 1) เป็นงานที่สร้างสรรค์ความรู้และความเข้าใจให้กับสังคม และสามารถเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นการศึกษาในระดับสังคมโลก มิใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง 2) ต้องดำเนินการวิจัยภายใต้จริยธรรมและคุณงามความดีด้วยการให้ความสำคัญกับผลสะท้อนของเรื่องเล่า 3) เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลสะท้อนกลับไปกลับมา (Reflexivity and Participatory) ระหว่างผู้เล่าและผู้ฟัง โดยให้ผู้เล่ามีโอกาสได้อ่าน ได้รับรู้ หรือมีข้อคิดเห็นจากข้อมูลที่เล่าไป อันเป็นผลที่แสดงตัวตนของผู้เล่าและผู้ฟังให้ปรากฏชัดเจน ในฐานะข้อมูลที่ถูกนำเสนอและถ่ายทอดออกมา 4) ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้อ่านงานวิจัย 5) เป็นงานวิจัยที่เข้าถึงประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ และเป็นเหตุเป็นผล ให้ความยุติธรรมกับบริบทแวดล้อม มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างความถูกต้อง อันเป็นความไว้วางใจในข้อมูลสำหรับวิธีการศึกษาเรื่องเล่าในงานวิจัยครั้งนี้ ที่มาจากกระบวนการแห่งการตีความและการวิเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์ของแม่ที่มีลูกพิการ

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการภายใต้มาตรการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง โดยผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับงานวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2565 หมายเลขการรับรอง SWUEC/E/G-170/2565

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีของแม่ที่มีลูกพิการแบ่งได้เป็นประสบการณ์ 2 แบบ คือ ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีก่อนพบว่าลูกพิการ และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีหลังมีลูกพิการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีก่อนพบว่าลูกพิการ

1.1.1 สามีที่กระทำทารุณแรงในครอบครัวเป็นต้นเหตุให้ลูกพิการ

ความรุนแรงในครอบครัวนับเป็นเรื่องราวที่เราสามารถพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน บางครอบครัวความรุนแรงเกิดมาจากสาเหตุทางอารมณ์หรืออุปนิสัยการเลี้ยงดูในอดีต แต่บางครอบครัวความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการที่คนในครอบครัวติดยาเสพติดซึ่งกลายมาเป็นต้นเหตุที่ทำให้ลูกที่มีร่างกายปกติต้องกลายเป็นเด็กพิการ ความรุนแรงในครอบครัวที่มีสาเหตุมาจากการที่สามีเสียยานั้น แม้ว่าแม่บางคนจะดูแลลูกตนเองตั้งแต่อยู่ในท้องมาเป็นอย่างดี แต่ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงความรุนแรงในครอบครัวหลังจากคลอดได้ กรณีพ่อซุ่มลูกจนลูกพิการ จึงเป็นอีกกรณีหนึ่งที่เป็นสาเหตุของการยุติบทบาทสามีก่อนจะพบว่าลูกพิการ แม่ที่ผ่านเหตุการณ์นี้ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงโดยตนเองถูกสามีกระทำมาก่อน แต่ความรู้สึกของคนเป็นแม่ที่ถูกกระทำทารุณแรงเพราะสามีเสียยากก็เหมือนตกรอกทั้งเป็น ผลลัพธ์ของเหตุการณ์เหล่านี้ทำให้แม่รู้สึกว่าการที่สามีติดยาแล้วทำให้ลูกพิการ ทำให้แม่เองกลับต้องเป็นผู้รับภาระนั้นทั้งหมด ทั้งเรื่องการดูแลลูกไปตลอดชีวิตและเรื่องการเงินเกี่ยวกับค่ารักษาลูกพิการ

1.1.2 สามีที่มีความรับผิดชอบและห่วงใยภรรยาที่ตั้งครรภ์

ก่อนพบว่าลูกพิการ สามีต่างมีความรับผิดชอบและห่วงใยภรรยาที่ตั้งครรภ์อยู่ตลอดและปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดี สามารถดูแลคนในครอบครัวได้ภายใต้ระบบระเบียบที่ตนและคนใน

ครอบครัวสร้างข้อตกลงกันไว้ ในกรณีภรรยาป่วยเป็นโรคไทรอยด์ฝ่ายสามีก็ยังคงมีความรับผิดชอบและห่วงใยภรรยา คอยดูแลเอาใจใส่สามีบางคนห้ามไม่ให้ภรรยาที่ตั้งครรภ์ออกไปทำงานเลย ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสร้างพลังการคิดบวกกับตัวเองให้กับคนเป็นแม่ การเคารพเชื่อฟังสามี ไม่ปิดกั้นตนเอง เกิดได้จากการที่สามีรักษาบทบาทของตนเองได้อย่างมั่นคงและเข้มแข็ง ผลแห่งความคาดหวังของแม่จึงเต็มไปด้วยการรับรู้เรื่องเกี่ยวกับสามีด้วยความรัก ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจ ประสบการณ์ดังกล่าวจึงเป็นประสบการณ์เชิงบวก โดยจะผันแปรไปตามพฤติกรรมที่แสดงความรับผิดชอบต่อและห่วงใยภรรยาที่ตั้งครรภ์ของสามีน้ำเสียงที่เต็มไปด้วยปลื้มปิติของแม่เล่าว่า “เขาบอกว่าไม่ต้องทำงาน ให้อยู่แต่บ้าน” ทำให้เห็นความเชื่อใจกันสื่อถึงกันระหว่างภรรยาที่ตั้งครรภ์กับสามี

1.2 ประสบการณ์เกี่ยวกับสามีหลังมีลูกพิการ

1.2.1 เป็นหญิงหม้ายเพราะสามีต้องคดีอาญา

การที่ไม่เคยมีลูกพิการ ทำให้ประสบการณ์การเป็นแม่ที่มีลูกพิการกลายเป็นประสบการณ์ใหม่สำหรับแม่ทั้งหลาย แต่แม้ว่าแม่ที่มีลูกพิการทนมไม่ไหวกับเรื่องราวที่เจออย่างหนัก แต่ก็ยังคงจะต้องกระทำตามวิถีปฏิบัติของคนเป็นแม่คือการไม่ยอมทิ้งลูก รักลูก แม้อาสาจะถูกตำรวจจับ แม้อันไม่มีสามีแล้ว แม่ลูกจะถูกซ้อมจนพิการแล้วก็ตาม แม่บอกว่า “อยากรู้ว่า ถ้าสามีไม่ถูกตำรวจจับ คนอื่นในสังคมจะคอยช่วยเหลือหญิงหม้ายอย่างเรามากน้อยแค่ไหน” ทำให้เห็นว่า แม่ที่มีลูกพิการมองว่าหากตนเองยังมีสามีอยู่ทั้งที่ลูกพิการและสามีเป็นคนทำร้ายคนในครอบครัวตนเองและลูกน่าจะได้รับการช่วยเหลือจากคนในสังคมเท่าที่ควร การเป็นหญิงหม้ายและมีลูกพิการจึงเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้เธอได้รับการช่วยเหลือจากคนในสังคมมากกว่าการมีสามี แม่เล่าว่า “เขาช่วยดูแล เขาว่าถ้าอยากกินอะไร ไปเอาได้ ก็มีกำลังใจ คือเราไปทำงานมา ทำงานได้ 180 บ้าง บางวันก็ 280 บ้าง เอาให้เขา เขายังไม่เอาเลย เขาให้อยู่ฟรีกับเขา ค่าห้องก็ไม่เอา ก็เลยมีกำลังใจ” แรงใจที่ได้จากการช่วยเหลือของคนในสังคมคือสิ่งเยียวยาแม่ที่มีลูกพิการ

1.2.2 สามีทอดทิ้ง

สำหรับครอบครัวถือเป็นหน่วยสังคมเล็ก ๆ ของประเทศ การมีครอบครัวคือการมีบุตรหลานสืบพันธุ์ อาจมีพื้นฐานมาจากความรักหรือความสัมพันธ์รูปแบบอื่น หลายครอบครัวมีสมาชิกครบตามที่สังคมคาดหวังไว้ แต่บางครอบครัวอาจมีเหตุอันไม่สมควรที่ทำให้บางสมาชิกตัดสินใจตัดความสัมพันธ์และห่างหายจากกันไปด้วยการทอดทิ้งกัน ผากไว้ให้สมาชิกของครอบครัวที่เหลืออยู่ต้องมองตนเองเปลี่ยนไปจากเดิม โดยจากคำบอกเล่าของแม่คนหนึ่งที่ถูกสามีทอดทิ้งว่า “รู้สึกแยกกับตัวเองที่มีลูกพิการแล้ว แฟนยังมาทิ้งไปอีก มีลูกพิการไม่ถึงปี แฟนก็ทิ้งไป” แม่บางคนอาศัยอาวรณ์กับการจากไปของสามี แต่การหายไปของสามีอาจทำให้แม่บางคนไม่ติดตาม เพราะอยากให้ฝ่ายสามีได้ใช้ชีวิตที่ดี “หายไป เราก็ไม่ตามนะเพราะคือแม่คิดว่า ลูกเป็นอย่างนี้พิการแบบนี้เขาคงไม่อยากมาจมปรักอะไรอย่างนี้ แม่จะปล่อยอะคะ จะไปไหนก็ช่าง” เหตุอันไม่สมควรที่ว่าหนึ่งในนั้นคือการที่ครอบครัวมีลูกที่พิการ การมีลูกพิการทำให้คนเป็นแม่รู้ว่า สามีของตนจะอดทนอยู่กับตนไม่ได้นาน “ผู้ชายก็แบบนี้เราเองไม่คาดหวังว่าเขาจะอยู่กับเราได้ไม่นานอยู่แล้ว” ความตระหนักเรื่องการครอบครองทรัพยากรเข้ามาแทนที่พร้อมกับความกังวลและความเครียด สัญญาณการทอดทิ้งภรรยาและลูกพิการของสามีสำหรับแม่แล้วอาจสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของสามีตนเองได้ก่อนใคร

1.2.3 สามีที่ไม่ใช่พ่อแท้ ๆ ของลูกพิการ

ความสุขในชีวิตสมรส แม่ที่มีลูกพิการบางคนอาจไม่สามารถพบประสบการณ์นั้นได้ใน การสมรสเพียงครั้งเดียว การสมรสครั้งแรกกับพ่อของลูกพิการ อาจสร้างรอยแผลลึกให้กับชีวิตสมรส การหาเหตุและผลของการมีอยู่จากคำว่า “รัก” อาจไม่ใช่ประสบการณ์ที่คนเป็นแม่ที่มีลูกพิการ

ต้องการพบเจออีกต่อไป เหตุและผลดังกล่าวอาจถูกแทนที่ด้วยความจำเป็นและความถูกต้องรูปแบบอื่น โดยแม่เล่าถึงประสบการณ์ตรงนี้ด้วยความรู้สึกที่เหน็ดเหนื่อยว่า “การมีสามีใหม่ทำให้เหนื่อยขึ้น แต่ก็ดีกว่าอยู่คนเดียว เพราะตอนนี้มีคนคอยช่วยทุกอย่างเกี่ยวกับลูกพิการ จำเป็นต้องมีเขา สามีคนนี้ก็ดีแหละ เขาไม่ทุบตีเราเหมือนคนก่อน” แต่ภาระต่าง ๆ ในบ้านสามีใหม่ก็ต้องตกอยู่ที่แม่เช่นกัน “ต้องดูแลลูกติดให้เขาด้วย ต้องคอยเตรียมข้าวปลา ช่วยทำมาหากิน ไปเก็บของเก่าตั้งแต่ตีสอง เหนื่อย พักการติดไปด้วย กลับมาก็มาดูแลลูกให้เขา ส่งลูกเขาไปโรงเรียนอีก” ประสบการณ์ที่ต้องคอยรองรับอารมณ์ของสามีที่ไม่ใช่พ่อแท้ ๆ ของลูกพิการก็เป็นสิ่งที่แม่ที่มีลูกพิการต้องเจอ แต่แม่ใช้ประสบการณ์การมีสามีที่ไม่ใช่พ่อแท้ ๆ ของลูกพิการในการต่อรองเพื่อให้ตนเองเลี้ยงลูกได้อย่างไม่ลำบาก ไม่ต้องดูแลลูกเพียงลำพัง

1.2.4 สามีที่ให้ภรรยาเป็นหลักในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว

ในอดีตครอบครัวอาจถือว่าสามีเป็นช้างเท้าหน้า ส่วนภรรยาเป็นช้างเท้าหลัง โดยให้ความหมายสามีว่าเป็นผู้นำ ส่วนภรรยาเป็นผู้ตาม แต่ในปัจจุบันพบว่า การยอมรับในตัวสตรีในบทบาทของผู้นำเพิ่มมากขึ้นในสังคม การแบ่งหน้าที่ภายในครอบครัวก็เช่นกัน แต่เดิมสามีเคยรับหน้าที่ในการหารายได้หลักในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว แต่ปัจจุบันภรรยาที่ได้รับการศึกษาและมีความสามารถที่จะออกไปประกอบอาชีพก็สามารถช่วยแบ่งเบาภาระด้านนี้ได้ โดยเฉพาะภรรยาที่มีการศึกษาและจบในระดับที่สูงกว่าสามี แต่ในบางครอบครัวที่คนเป็นแม่เป็นหลักในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัวกลับพบว่า มีปัญหาเหตุการณ์การฝากเลี้ยง อันเป็นเหตุให้ลูกที่เกิดมามีร่างกายปกติ กลายเป็นลูกพิการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประสบการณ์นี้ทำให้เห็นว่า แม่ที่มีลูกพิการไม่สามารถไว้ใจคนในครอบครัวฝ่ายสามีตนเองได้เลย สร้างความเจ็บปวดและความรู้สึกโทษตัวเองให้กับแม่ที่มีลูกพิการเป็นอย่างมาก และจะเป็นความรู้สึกที่แม่ที่มีลูกพิการไม่มีวันสลัดออกไปได้แม่ได้แต่นั่งคิดว่า ร่างกายที่เคยปกติของลูกหล่นร่วงและอัปโชคเพราะความไว้ใจของแม่เอง แม่พูดทิ้งน้ำตาว่า “เป็นเรื่องเดียวที่คิดไปคิดมาอยู่นะคะ ว่าถ้าหนูอยู่กับเขาเอาเขามาตั้งแต่แรกอาจไม่เป็นแบบนี้ คงเพราะเราพลาดเอง เราไม่ได้คิดตรงนั้นว่าลูกทั้งคนไว้ตรงนั้น ทำไมเราไว้ใจคนเยอะขนาดนั้น เรารู้จักพวกเขาไม่นานเลย แต่เรายอมเอาลูกทั้งคนไว้แบบนี้ ความผิดพลาดของเราเพราะตอนนั้นเราน่าจะรักษาทัน”

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ในการต่อรองกับโครงสร้างสังคมของแม่ที่มีลูกพิการภายใต้ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามี มีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลยุทธ์กับสามี

2.1.1 ใช้ความขยันสยบพฤติกรรมร้าย ๆ ของสามี

ประสบการณ์การสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เป็นการเชื่อมโยงร่วมกันและมีแรงต้านต่อการเปลี่ยนแปลงสูง การสื่อสารระหว่างสมาชิกจึงกลายเป็นเหมือนเส้นเชือกบาง ๆ ที่เคลือบความสัมพันธ์และสัมพันธ์ภาพในระบบครอบครัวให้คงอยู่ ดังนั้นทุกการกระทำของผู้เป็นภรรยาหรือผู้เป็นแม่ของลูกพิการจึงต้องใช้การสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญในการต่อรองกับพลังอำนาจของสามี “เวลาเขาโกรธ เราก็ดทน เขาจะชอบไล่เรากับลูก บางครั้งเขาไม่มีดั่งค์ เขาก็ว่า ว่าเรามีลูกพิการ เลยทำให้เขาไม่มีดั่งค์ เขาคอยไล่ เวลาโมโห เขาด่าว่า ลูกเราพิการใช้แพมเพอร์สตลอด เปลืองเงินคะ” แต่กรณีนี้ทำให้พบว่า แม่มีการตีความความหมายของสามีตนเอง โดยให้ความหมายว่า เป็นบุคคลที่แม่ต้องใช้ความอดทน แม้จะถูกขับไล่อย่างไร้ศักดิ์ศรีหลายต่อหลายครั้ง สถานการณ์ที่สามีบีบคั้นแม่ที่มีลูกพิการ เช่นนั้นทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงการใช้อำนาจของสามีที่เชื่อว่า ตนเองเป็นใหญ่กว่าภรรยาและลูกพิการ โดยอ้างถึงทรัพยากรที่แม่จำเป็นต้องได้จากตนเองเท่านั้นคือเงิน เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้จึงทำให้แม่เอง

ตีความความหมายของสามีตนว่า เป็นบุคคลที่จำเป็นต่อการเลี้ยงดูบุตรพิการของตนเองนำไปสู่การวางแผนโยกย้ายทรัพยากรเพื่อการดูแลบุตรพิการ (เงินของสามีที่จำเป็นต่อการเลี้ยงดูบุตรพิการของตนเอง) จึงมีการวางแผนก่อนที่จะสื่อสารแม่จะต้องผ่านกระบวนการไตร่ตรองจนนำไปสู่การต่อรองกับสามี

2.1.2 ให้สามีออกจากงานมาเลี้ยงลูกพิการ

ประสบการณ์ของแม่บางคนก็อาจเลือกที่จะขอให้สามีตนเองเป็นฝ่ายเปลี่ยนชีวิตการทำงานของตนเองเพื่อลูกพิการและภรรยา โดยแม่มองว่าลูกพิการจำเป็นต้องมีพ่อหรือแม่คอยดูแลตลอดทั้งวัน การที่ทั้งพ่อและแม่ทำงานทั้งคู่ อาจไม่ส่งผลดีต่อลูกพิการเนื่องจากลูกจำเป็นต้องมีผู้ดูแลการเปลี่ยนชีวิตการทำงานของตนเองหรือสามี อาจเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญหลังจากมีลูกพิการ โดยแม่เล่าว่า “ตอนนั้น เราเก็บเงินเก่งกว่าแฟน มีเงินเดือนมากกว่าแฟนนะ เราคุยกับแฟนว่า รับประทานมัยยิว เธอจะดูแลเราและเลี้ยงลูกได้ แฟนก็เลยยอมออกจากงานเลี้ยงลูก แต่แฟนเขามีเงื่อนไขว่า ทุกเย็นเขาจะต้องไปสังสรรค์กับเพื่อนหลังจากเรากลับจากที่ทำงาน แต่พ่อเขาไม่เคยอารมณ์เสียกับลูก” ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวพบว่า แม่มีการตีความความหมายตนเองในมิติอาชีพ โดยมองว่าหากอาชีพของตนมั่นคงกว่าสามี และได้รายได้มากกว่า เพียงพอต่อการเลี้ยงดูคนทั้งครอบครัว ตนก็สามารถเป็นหลักในการหาเลี้ยงคนในครอบครัวได้แทนที่สามี ส่วนสามีก็สามารถดูแลลูกพิการแทนแม่ได้เช่นกัน โดยแม่มีการตีความความหมายตนเองว่าตนจะเป็นฝ่ายหาเลี้ยงสามีและลูกพิการ เนื่องจากตนมีหน้าที่การทำงานที่สามารถหาเงินได้มากกว่าฝ่ายสามี และตีความความหมายของสามีตนเองว่า สามีควรเป็นฝ่ายออกจากงานมาเป็นพ่อบ้านเลี้ยงลูก

2.2 กลยุทธ์กับญาติสามี

2.2.1 หลีกเลี้ยงการปะทะ

วิธีการที่บุคคลในครอบครัวฝ่ายญาติสามีใช้ประเมินสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเห็นในตัวพ่อแม่ที่มีลูกพิการอาจมีความโน้มเอียง และหลายครั้งความโน้มเอียงนั้นจะอยู่ฝ่ายตนเอง จนทำให้หลายครั้งที่ญาติสามีไม่เข้าใจความเป็นแม่ที่มีลูกพิการ จึงพยายามทำให้แม่ที่เชื่อในสิ่งที่ตนคิดของตัวเอง ซึ่งทัศนคติที่ว่านั้นมีผลต่อหัวข้อของการสื่อสารในการต่อรอง ทัศนคติของผู้รับสาร (แม่ที่มีลูกพิการ) และทัศนคติต่อสถานการณ์แวดล้อม เช่น การเป็นแม่ที่มีลูกพิการแบบนี้ต้องใช้เงินเยอะ หรือกดดันด้วยคำพูดต่าง ๆ ผ่านการสื่อสารที่โน้มเอียง ทำให้การตีความความหมายของแม่ผู้รับสารเปลี่ยนไป แต่ตัวแม่เองจะมีหลายกลยุทธ์ในการต่อรองที่ทำให้ตนเองรู้สึกดีขึ้นจริง ๆ ดังแม่เล่าว่า “ใช้วิธีเดินหนีไม่ฟังค่ะ ถ้าเขาพูดอะไรที่ไม่โอเค แม่จะไม่สวนกลับเพราะเขาเป็นผู้ใหญ่ จะไม่ค่อยรับฟังเราอะค่ะ” แม่เลือกแสดงพฤติกรรมในการต่อรอง เช่น ไม่รับฟัง เดินหนีหรือเล่นกับลูกตนเอง โดยแม่บางคนตีความความหมายของลูกพิการของตนว่า ลูกคือผู้ที่เข้าใจตนเองเสมอแม่ลูกจะพูดไม่ได้ก็ตาม และการต่อรองด้วยการปฏิเสธที่จะทำตามความต้องการของญาติสามีคือ การไม่ปฏิบัติตามวิถีของคนในครอบครัว แต่ในความเชื่อของแม่แล้วกลับมองว่าเป็นความกล้าหาญที่จะปกป้องลูกตนเอง ไม่ทำตามทัศนคติที่โน้มเอียงของญาติสามีอันเต็มไปด้วยความลำเอียงนั้น เพราะแม่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

2.2.2 ตัดสัมพันธ์

การแสดงออกว่าตนเองไม่พร้อมต่อการเริ่มต้นชีวิตคู่อีกครั้งก็เป็นอีกหนึ่งการต่อรองการใช้ความกลัวเป็นเกราะคุ้มภัยกลัวการใช้ชีวิตคู่อีก กลัวคนใหม่จะไม่รักลูกพิการของตน กลัวจะอยู่ไม่ไหวถ้าต้องถูกทอดทิ้งอีกครั้ง หรือกลัวว่าจะมีสามีใหม่ที่ไม่ดี กลัวสามีใหม่จะลำบากถ้าต้องมาดูแลลูกพิการกับตนเอง เป็นต้น หรือกลยุทธ์ที่ใช้ต่อรองกับสิ่งที่คนในสังคมตัดสินตน ดังที่แม่เล่าถึงเรื่องความอึดอัดที่ครอบครัวข้างไม่เข้าใจว่า “หลายอย่างเลยที่เขามองแล้วทำให้เราอึดอัด อย่างเหตุการณ์ที่แม่

สามีให้ทั้งลูกที่สงเคราะห์ พ่อเด็กก็เห็นดีเห็นงามด้วย แล้วก็คนในหมู่บ้านหลาย ๆ คนการมองคนพิการอีกแบบของเขา ทำให้แม่แยม อย่างเวลามีคนเอาของมาฝากให้แม่ พวกเขาก็คิดว่า มีผู้ชายมาที่บ้านอีกแล้ว มีอะไรกันรีเปลา อย่างถ้าเจ้าหน้าที่ที่มาช่วยเหลือลูกพิการของเราเป็นผู้ชาย อะไรแบบนี้ พวกเขาก็จะคิดกันแล้ว ไม่ได้พูดให้เราได้ยินหรอก แต่ไปถามผู้ชายที่มาหาเรานี้แหละ ถามจนเขาอึดอัดที่จะตอบ” การต่อรองด้วยการไม่คิดถึง และไม่สนใจใคร ปลอบให้คนรอบข้างคิดในสิ่งที่ไม่เป็นจริงต่อไป โดยไม่อธิบาย ไม่ได้แยมแสด (กลยุทธ์การต่อรองกับคนรอบข้างด้วยการไม่แคร์คนในสังคม) ถือเป็นกลยุทธ์การต่อรองของแม่ที่แยมบล

2.2.3 ฟังพาอาศัย

เพราะการตีความความหมายของแม่ที่ให้ความหมายความเป็นญาติสามี หมายถึงผู้ที่พร้อมเยียวยาจิตใจมากกว่าซ้ำเติมจิตใจกัน แม่บางคนที่โชคดีได้เจอญาติสามีที่เข้าใจตนเอง จึงสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ในมุมมองของความตื้นตันใจได้ว่า “ก็มีญาติพี่น้องเรากับญาติพี่น้องแฟน เวลาเขามาหาเรา เขาจะคอยมาพูดคุย มาเยี่ยม เขาเข้าใจเรา เราคุยกับเขาได้ทุกอย่างค่ะ ปรับทุกข์ได้” พบว่า แม่ที่มีทรัพยากรเป็นทรัพยากรมรดก ไม่ว่าจะมรดกที่เป็นที่ดิน หรือมรดกในรูปแบบใดก็ตาม จะสามารถพบกับประสบการณ์ที่ตีระหว่างตนเองและญาติสามีได้ ดังที่แม่พูดให้ฟังว่า “ทั้งญาติฝั่งเราและญาติสามีอยู่ในที่ดินเดียวกัน มันเป็นบ้านที่มีเนื้อที่ติดกันนะ ก็เลยไปมาหาสู่วานให้ช่วยกันดูแลลูกพิการได้ เวลาเราไปทำสวน ก็วานให้เขามาช่วยดู เวลาไม่สบายใจก็พูดคุยกัน” จะเห็นว่า ญาติสามีที่ดีจัดเป็นทรัพยากรสำคัญของแม่ที่มีลูกพิการที่สามารถช่วยเหลือแม่ในยามทุกข์ยากได้ แต่เมื่อการตีความความหมายของญาติสามีไม่ได้ดีหรือเป็นดั่งที่ตนคาดหวัง แม่จะมีวิธีการสร้างกลยุทธ์การต่อสู้อ่อนในแบบต่าง ๆ เพื่อให้ตนและลูกพิการได้รับในสิ่งที่ตนต้องการ

2.3 กลยุทธ์กับคนรอบข้าง

2.3.1 เลิกยุ่งเกี่ยวกับคนรอบข้าง

แม้มนุษย์เป็นสัตว์สังคม แต่สังคมก็ยังมีความสลับซับซ้อน ดังนั้นโอกาสที่มนุษย์จะสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้จึงเป็นเรื่องยาก ประสบการณ์การได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองต้องการ จำเป็นต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์และความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น แต่แม่อาจต้องการเพียงแค่สถานที่ปลอดภัยให้กับลูกพิการของตนเอง “แต่แม่ไม่ค่อยเอาน้องออกไปค่ะเพราะบางคนมองเรา ทำให้เรารู้สึกไม่ดี มีคำพูดแบบ เอ่อ (ร้องไห้) อืม ...ก็เลยใช้วิธีไม่ไปเจอใครเลย อยู่แต่ในบ้านเราดูทีวีกับน้อง เวลาอยู่กับน้องเรารู้สึกดี เล่นบ้าง อะไรบ้างก็ทำให้ผ่อนคลาย หลังจากเสร็จงานแล้วอะค่ะ แม่จะอยู่ในสวนของญาติ ก็จะทำหนังสือ แต่ไม่เล่นโทรศัพท์ค่ะ เราอยู่แต่ในสวนของเรา มีสวนของญาติ ประมาณ 20 ไร่ มีบ่อปลา ถ้าไม่ต้องไป รพ. ก็ไม่ต้องออกไปไหน อยู่แต่ในนี้ ใครคิดถึงก็มาหาเรา” อาจดูเป็นการโต้ตอบที่เจ็บแสบ แต่สำหรับแม่แล้วการต่อรองนี้ช่วยลดความเสี่ยงต่อการเสียความรู้สึกได้เป็นอย่างดี แม่ที่มีลูกพิการจะยึดความปลอดภัยเป็นที่ตั้งให้กับตนเองและลูกน้อยเสมอ

2.3.2 คินสู่อ้อมกอดแห่งรัก

เพราะความไว้วางใจญาติสามีและสามี ดังที่แม่คนหนึ่งเล่าว่า “เราก็ไว้วางใจแม่ผัวกับพ่อเขา ก็เลยทำงานแล้วให้สองคนเขาช่วยกันดูแลให้เรา แม่ก็เลยยอมไปทำงานที่กรุงเทพค่ะ แล้วส่งเงินมาให้พวกเขา ไม่กลับมา 3 เดือน อะค่ะ แต่โทรคุยถามข่าวลูกตลอด แต่พวกเขาเหมือนบอกเราตลอดว่า ลูกไม่สบาย แต่ไม่เป็นไร ทำงานไป ไม่มีอะไรหรอก” แม่ผู้เป็นแม่จะรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่เอาเปรียบคนในครอบครัว และให้เกียรติสามีและญาติสามี เชื่อฟังและปฏิบัติตามข้อตกลงในการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ท้ายที่สุดผลลัพธ์ที่ได้กลับพบว่า คนในครอบครัวที่แม่ไว้วาง

กลับมารับผิดชอบดูแลลูกของตนจนลูกถึงแก่ความพิการ ปิดบังความจริงจนไม่สามารถรักษาให้ลูกพิการหายได้โดยแม่ได้บอกว่า “พอถึงช่วงปีใหม่ เป็นช่วงที่ต้องกลับบ้านพอดี กลับมาเท่านั้นแหละ เห็นลูกแล้วแบบลูกสาวแม่ติดเตียงไปแล้ว หมอบอกว่าถ้ามาไวกว่านี้ลูกเราจะไม่เป็นแบบนี้ มันเกิดจากการไปฉีดวัคซีนแล้วลูกชัก แต่ครอบครัวสามีเราปิดบังเรา แม่สามีกับสามีเราเองที่ไม่ยอมบอกความจริงนี้” จะเห็นว่าหากมีเหตุการณ์ที่ทำให้แม่ไม่ไวใจ แม่ก็พร้อมที่จะหาทางอื่นเพื่อตอบโต้ครอบครัวและปกป้องตนเองกับลูกพิการทันที

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์พบว่าแม่ที่มีลูกพิการมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีในรูปแบบที่หลากหลาย 2 แบบ คือ แบบที่ 1 ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีก่อนพบว่าลูกพิการ (ประสบการณ์เกี่ยวกับสามีที่กระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นต้นเหตุให้ลูกพิการและประสบการณ์เกี่ยวกับสามีที่มีความรับผิดชอบและห่วงใยภรรยาที่ตั้งครรภ์) และ แบบที่ 2 ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีหลังมีลูกพิการ (ประสบการณ์เกี่ยวกับการเป็นหญิงหม้ายเพราะสามีต้องคดีอาญา ประสบการณ์สามีทอดทิ้ง ประสบการณ์สามีที่ไม่ใช่พ่อแท้ ๆ ของลูกพิการและประสบการณ์เกี่ยวกับสามีที่ให้ภรรยาเป็นหลักในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว) ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของอรุณรัตน์ ศรีจันทร์นิตย์ และวัลยา ธรรมพนินวัฒน์ (2561) ที่พบว่า ประสบการณ์ของมารดาที่มีความหลากหลาย และการศึกษา ประสบการณ์ของมารดาที่มีบุตรพิการทำให้เห็นถึงหลากหลายประสบการณ์ของคนเป็นแม่ ไม่ว่าจะเป็น ความเครียดกับชีวิตคู่ ความกังวลและความรู้สึกไม่แน่นอน ความรู้สึกกลัวบุตรไม่รอดชีวิต ความรู้สึกไม่แน่นอนเกี่ยวกับผลการรักษาและอาการป่วยบ่อยและทรุดตัวของบุตร การต้องดูแลบุตรพิการภายใต้ความกดดัน

นอกจากนี้ยังมีกลยุทธ์ในการต่อรองกับโครงสร้างสังคมของแม่ที่มีลูกพิการภายใต้ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามี ได้แก่ (1) กลยุทธ์กับสามี 2 กลยุทธ์ (การใช้ความขยันสยบพฤติกรรมร้าย ๆ ของสามี และการให้สามีออกจากงานมาเลี้ยงลูกพิการ) (2) กลยุทธ์กับญาติสามีไม่ว่าจะเป็นการเลือกเดินหนีญาติสามี คือ การตีความแบบแผน อย่าไปเถียงผู้ใหญ่เป็นการตีความวิถีปฏิบัติเพื่อให้เขาอยู่ในสังคมตรงนั้นได้ ไม่ถูกสังคมแทรกแซงและไม่ถูกประณาม การเดินหนีไม่ใช่การพ่ายแพ้ เป็นการตีความเพื่อให้ได้ชัยชนะ ไม่ใช่การสยบยอม หรือการเลือกตัดสัมพันธ์ ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่แม่จะสื่อสารกับสังคมว่าไม่คบญาติสามี เพราะมีทรัพยากรบางอย่างที่แม่เห็นว่ามีความค่ากว่า เช่น ทรัพยากรฝั่งญาติตนเอง หรือการเลือกพึ่งพาอาศัยกัน (3) กลยุทธ์กับครอบครัว (เลิกยุ่งเกี่ยวกับครอบครัว คินสู่อ้อมกอดแห่งรัก) ทั้งหมดนี้อาจเป็นเพราะแม่เชื่อว่าการตีความตนเองใหม่เพื่อให้สามียอมรับ หรือการเลือกที่จะต่อรองในรูปแบบอื่น สะท้อนให้เห็นความเชื่อของแม่ที่มีลูกพิการในเรื่องการตีความความหมายเรื่องภรรยาที่ดี สามีที่ดี และความเป็นแม่ที่ดี จนแม่สามารถตีความความหมายแบบใหม่ได้ ที่นับได้ว่าบางอย่างแม้จะขัดแย้งกับค่านิยมและโครงสร้างบางอย่าง แต่แม่กลับใช้การต่อรองในรูปแบบของการแทรกแซงความคิดสามี ความคิดของญาติสามี และความคิดของครอบครัวได้ เพื่อผลลัพธ์ให้ทุกคนการยอมรับในตัว of แม่ที่มีลูกพิการมากขึ้น และเพื่อให้ลูกและตนเองมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งหมดนี้ใช้การที่แม่สยบยอมหรืออ่อนแอ หากแต่เป็นวิธีการที่โยกย้ายทรัพยากรอย่างชาญฉลาดและแยบยลการฉวยใช้ทรัพยากร ด้วยการย้ายตนเองจากที่หนึ่งไปที่หนึ่งหรือการตีความความสามารถของตนเองใหม่เพื่อการครอบครองทรัพยากรที่เหนือกว่า จนสามารถทำให้ตนเองได้ในสิ่งที่ต้องการ (Exercise Power) ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของภักดิ์พรหม ทาดี (2564) เกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่ซ้อนทับระหว่างความเป็นแม่และแรงงาน ที่ท้ายสุดผู้หญิงเองก็ต้องแบกรับภาระในฐานะ “ผู้ดูแล” สมาชิกในครอบครัว เนื่องจากถูกนำมาเชื่อมโยงกับความเป็นหญิงที่มีผลจากระบบทุนนิยมและอุดมการณ์

ชายเป็นใหญ่ แต่ถึงแม้ผู้หญิงจะถูกกำหนดให้รับภาระความเป็นแม่หรือบทบาทในฐานะผู้ให้กำเนิด และผู้ดูแล แต่ผู้หญิงก็มีแนวโน้มที่จะมีเสรีภาพและมีอำนาจในการควบคุมจัดการทุกสิ่งได้มากกว่า เพราะสังคมมอบหน้าที่ผู้ดูแลหลักของสมาชิกในครอบครัวให้เป็นของผู้หญิงที่เป็นผู้ให้กำเนิด สอดคล้องกับแนวคิดของ Giddens (1984) ที่ยืนยันว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีส่วนในการผลิตซ้ำและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมในระดับกฎและทรัพยากร โดยมีตัวเชื่อม (Modality) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างดังกล่าวได้ ซึ่ง Giddens เรียกว่า ลักษณะความเป็นทวิภาวะของโครงสร้าง (The Duality of Structure) เป็นตัวเชื่อมที่ส่งผลให้ทั้งโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ตัวเชื่อมดำรงอยู่ในความสำนึกรู้คิดของบุคคล (Mind) โดยสำนึกรู้คิดดังกล่าวอยู่ในตัวเชื่อมของแม่ที่มีลูกพิการที่มีทั้งความเป็นบุคคล (Agent) และผู้กระทำการ แม่ที่มีลูกพิการรู้ว่าจะสามารถตีความ (Interpretive Scheme) อย่างไร จัดการ/ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ตนเองมี (Facility) เพื่อให้ตนเองและลูกพิการทำสิ่งใด ๆ ตามต้องการได้อย่างไรการสร้างกลยุทธ์ในการบริหารจัดการและดูแลสมาชิกในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นบุตร สามี ผู้สูงอายุ จึงเป็นสิ่งที่แม่ต้องเผชิญแม้บางอย่างจะขัดแย้งกับค่านิยมเรื่องความกตัญญู จารีต และศีลธรรมก็ตาม แต่แรงบันดาลใจให้กับผู้หญิงทุกคนที่ต้องเดินหน้าอดทนอดกลั้นทำหน้าที่ของตนเองเพื่อคนที่รักต่อไป

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

แผนภาพที่ 2 การต่อรองกับโครงสร้างสังคมของแม่ที่มีลูกพิการ

จากแผนภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าแม่ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีก่อนจะพบว่าลูกพิการ จะเป็นอย่างไร และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสามีก่อนจะพบว่าลูกพิการจะดีขึ้นหรือแย่ลงแค่ไหน แต่ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ว่า ไม่มีสถานการณ์ที่แม่ไม่สามารถต่อรองกับโครงสร้างสังคมได้เลย ไม่ว่าจะม่ประสบการณ์กับสามีแบบใดก็ตาม แม่ที่มีลูกพิการหาวิธีจัดการได้ทั้งหมด แม่สามารถต่อรองกับโครงสร้างสังคมได้เสมอ การได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้แม่ต่อรองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของลูกพิการ การแสดงออกของแม่ที่มีลูกพิการในฐานะผู้กระทำการเมื่อต้องเผชิญกับประสบการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จจึงเป็นประสบการณ์อันเต็มไปด้วยศักดิ์ศรีความเป็นแม่ และความเป็นผู้หญิงภายใต้ความสัมพันธ์แบบปกติของคนเป็นแม่ที่มีลูกพิการ การแสดงออกถึงสิทธิความเป็นแม่ของลูกพิการแต่ละครั้ง เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยเชื่อว่าทำให้เกิดความรู้ได้ ความรู้จากการรับมือกับโครงสร้างสังคม การเอาชนะความเปราะบางและความกลัวของแม่สะท้อนให้เห็นกลยุทธ์ที่มีมากกว่าการขอความเห็นใจจากสังคมได้

สรุป

ผลลัพธ์ของกลยุทธ์ที่แม่ที่มีลูกพิการใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการต่อรอง บ้างต่อรองกับสามี บ้างต่อรองกับญาติสามี บ้างต่อรองกับคนรอบข้าง บ้างก็ต่อรองด้วยการบอกสิ่งที่ตนเองต้องการ บ้างก็ต่อรองด้วยการเดินหนีหลีกเลี่ยงการปะทะ ไม่ฟังเสียงคนรอบข้าง บ้างก็ต่อรองด้วยการขังตนเอง และลูกพิการไว้ในบ้าน บ้างก็ต่อรองด้วยการร้องเรียน บ้างก็ต่อรองด้วยการทำให้ตนเองเข้มแข็ง แม้แท้จริงจะเต็มไปด้วยความอ่อนไหวเปราะบาง บ้างก็ต่อรองด้วยการร้องไห้ขอให้คนรอบข้างสงสาร และเห็นใจ บ้างก็ต่อรองด้วยการขอความช่วยเหลือและสวัสดิการ บ้างก็ต่อรองด้วยการข่มขู่ผู้คนที่มาเอาเปรียบลูกของตนและอ้างไปถึงกฎหมายและความถูกต้อง บ้างต่อรองด้วยการยื่นหยัดด้วยลำแข้งของตนเอง แต่จะด้วยวิธีการต่อรองด้วยกลยุทธ์รูปแบบใดก็ตาม ประสบการณ์ดังกล่าวทั้งหมดของการต่อรองคือกลยุทธ์ของคนเป็นแม่ที่มีลูกพิการที่พร้อมทำเพื่อความอยู่รอดของตน และลูกพิการ ผู้หญิงที่เป็นผู้แบกรับภาระในฐานะ “ผู้ดูแลหลัก” ของลูกพิการในครอบครัว แม่ผู้อยู่ภายใต้ระบบทุนนิยมและอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ แต่งานวิจัยนี้เผยให้เห็นว่าแม่ที่มีลูกพิการก็มีเสรีภาพ และมีอำนาจในการควบคุมจัดการทุกสิ่งได้แม้สังคมจะมอบความหมายให้เป็นที่ต้องรับผิดชอบ ความพิการของลูกก็ตาม แต่แม่ก็ยังสร้างกลยุทธ์ในการบริหารจัดการและดูแลสมาชิกในครอบครัวแม้ต้องเผชิญประสบการณ์เกี่ยวกับสามีในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งก่อนและหลังพบว่าลูกพิการก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยนี้บอกเล่าเรื่องราวของแม่ที่มีลูกพิการ อันจะช่วยสร้างความหมายใหม่และเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับแม่ที่มีลูกพิการได้ เติมไปด้วยเรื่องราวที่ทำให้เห็นบทบาทสังคมในการหล่อหลอมความคิด ความเชื่อของแม่ที่มีลูกพิการ และเป็นส่วนหนึ่งของการสันคลอนเรื่องเล่าหลักที่มีต่อความหมาย ความคิด ความเชื่อและคุณค่าของแม่ที่มีลูกพิการ ดังนั้นข้อมูลจากผลการวิจัยจึงนำไปใช้ในการกระตุ้นเตือนสังคมให้เกิดการทบทวนและให้ความหมายใหม่กับแม่ที่มีลูกพิการ แต่เนื่องจากบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องกลยุทธ์การต่อรองกับโครงสร้างสังคมของแม่ที่มีลูกพิการ ดังนั้นผู้วิจัยแนะนำให้ผู้สนใจค้นหาข้อมูลจากรายงานวิจัยฉบับเต็ม เพื่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแม่ที่มีลูกพิการทางสมองที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้เท่านั้น สำหรับประเด็นการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยคุณภาพกับแม่ที่มีลูกพิการในกลุ่มอื่นต่อไป หรือเก็บข้อมูลกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับแม่ที่มีลูกพิการ เพื่อให้เห็นมิติของเรื่องเล่าใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น

กิติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญาานิพนธ์เรื่องกลยุทธ์การต่อรองกับโครงสร้างสังคมของแม่ที่มีลูกพิการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารอ้างอิง

- นันทกา สวัสดิพานิช, บุศรา ชัยทัศน์ และอาทิตยา แดงสมบุญ. (2564). ปัญหาการดูแลสุขภาพและการเข้าถึงบริการสุขภาพของเด็กที่มีความพิการบนใบหน้าและกะโหลกศีรษะแต่กำเนิด: การรับรู้ของผู้ดูแล. *วารสารสภาการพยาบาล*, 36(2), 110-126.
- ปาลิตา ผลประดับเพชร. (2561). ความเป็นแม่ในหนังสือการเตรียมความพร้อม. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 15(2), 45-58.
- ภัทรพรรณ ทำดี. (2564). มองรอบทิศทางกับชีวิตและสุขภาพของผู้หญิง: แนวทางในการส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 47(2), 7-29.
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2550). *ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้แก่คนพิการ การมีผู้ช่วยคนพิการ การช่วยเหลือคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแล และสิทธิของผู้ดูแลคนพิการ พ.ศ. 2552*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2564). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพเด็กพิการสำหรับผู้ปกครองที่มาใช้บริการภายในศูนย์การศึกษาพิเศษ*. สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก shorturl.asia/8aLv9.
- อรุณรัตน์ ศรีจันทร์นิตย์ และวัลยา ธรรมพนิชวัฒน์. (2561). ประสบการณ์ของมารดาที่มีบุตรได้รับการผ่าตัดหัวใจ: การวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารสภาการพยาบาล*, 33(1), 74-88.
- อุไร ไชยเสน และสมสุข หินวิมาน. (2561). การประกอบสร้างมายาคติความเป็นแม่ของ “แม่ที่เปี่ยมเบน” และ “ผู้เลี้ยงดูประหนึ่งแม่” ในละครโทรทัศน์. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์*, 12(1), 43-76.
- Biernacki, P. and Waldorf, D. (1981). Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling. *Sociological Methods & Research*, 10(2), 141-163.
- Bold, C. (2012). *Using Narrative in Research*. London: SAGE Publications.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis*. London: Sage Publications.
- Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of the theory of Structures*. Cambridge: Polity Press.
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine.

- Michael, Y. W., Pal, J., Asmund, H. and Idunn, B.(2022). Impact of child disability on parental employment and labour income: a quasi-experimental study of parents of children with disabilities in Norway. *BMC Public Health*. Retrieved January 20, 2023 from <https://bmcpublikehealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-022-14195-5>.
- Tulare, W. P. and Carol R. S. (2018). Mothers as “Others”: Identity of Mothers of Children with Disabilities and Adult Education Discourse. (*Adult Education Research Conference*). Canada: University of Victoria.